

KENT MEKÂNINDA TOPLUMSAL AYRIŞMA (GETTOLAŞMA) VE RICHARD SENNETT'İN AÇILMA KORKUSU KAVRAMI

THE SOCIAL DISCRIMINATION (GHETTOISATION) IN URBAN SPACE AND RICHARD SENNETT'S CONCEPT OF FEAR OF EXPOSURE

Umut OSMANLI*

Öz

Bir toplumu anlamak için o toplumun kenti kullanım biçimini anlamak oldukça önemlidir. Kent mekânındaki dönüşümü anlamadan toplumsal değişimi kavramak mümkün değildir. Kent çalışmaları toplumun yapısını, geçirdiği dönüşümleri kavrayabilmek adına üzerinde yoğunlaşılması gereken bir alandır. Kent mekânında ayrışmanın meydana gelmesi çoğu zaman gettolaşmanın oluşmasına neden olmuştur.

Gettolaşma; belirli bir topluluğun ekonomik, sosyal ve siyasi statüsü göz önünde bulundurularak, siyasi erk ya da baskın gruplar tarafından bir bölgede yaşamaya zorlanması olarak tanımlanabilir. Getto kendi dışındaki toplumsal gerçeklik ile etkileşimi olmayan bir yapıdır. Günümüzde ise gettolaşma kavramı asıl anlamıyla kullanılmasının yanı sıra, toplumsal pratikte gönüllü gettoların oluşumu için de kullanılmaktadır. Toplumsal mekânda belirli bir sınıfa ait bireylerin, kendilerini "ötekilerden" gönüllü olarak ayırarak ve kendilerinden olan bireyler ile kapalı bir toplumsallık içerisinde yaşamayı tercih etmişlerdir. Dolayısıyla kendilerini dışarıya kapatan bu gruplar gönüllü gettoları oluşturmaktadırlar. Kent mekânında gerçekleşen bu toplumsal ayrışma bireylerin kamusal alandan geri çekilmelerine ve içe dönük bir yaşam sürmelerine sebep olmaktadır. Bu çalışmada; kent mekânında gettolaşma kavramını incelenerek, toplumsal ayrışmanın meydana getirmiş olduğu kamusal problemler Richard Sennett' in 'Açılma Korkusu' kavramı bağlamında ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kent, Toplumsal Ayrışma, Getto, Richard Sennett, Açılma Korkusu.

Abstract

In order to understand a society, it is very important to understand how the society uses the city. Transformation in urban space understanding social change is not possible without understanding. Urban studies is an field that needs to be focused on in order to comprehend the structure of society and the transformations it undergoes. The occurrence of segregation in the urban space often led to the formation of ghettoization.

The ghettoization; it can be defined as being forced to live in a region by political power or dominant groups, taking into account the economic, social and political status of a particular community. Ghetto is a structure that does not interact with social reality outside of itself. Nowadays, the concept of ghettoization is also used for the formation of voluntary ghettos in social practice. Individuals belonging to a particular class in the social space have chosen to live in a closed sociality by voluntarily separating themselves from "others" and with individuals from them. Therefore, these groups that cover themselves outside constitute voluntary ghettos. This social segregation in the urban space causes individuals to withdraw from the public sphere and lead an introverted life. In this study; examining the concept of ghettoization in urban space, public problems caused by social segregation will be discussed in the context of Richard Sennett's concept of 'Fear of Exposure'.

Keywords: Urban, Social Discrimination, Ghetto, Richard Sennett, Fear of Exposure.

Giriş

Aristoteles kentlerin çok çeşitli kültürleri bir araya getirdiğini ve farklı kültürlerin yalnızca kentlerde bir arada yaşayabileceğini ifade etmek için "Bir şehir farklı insanlardan oluşur, benzer insanlar bir şehri meydana getiremezler" ifadesini kullanır. Kentte yaşayan bireylerin sayısının artması kentin etkileşimini arttırmadan yanında aynı zamanda kent hayatını olduğundan daha karmaşık bir hale getirmiştir. Kent nüfusunun artması ve kentteki yoğunlaşma giderek toplumdaki bireyleri birbirine yabancı hale getirmiştir. Bu durumla birlikte asıl amacı dışarıdan gelen tehlikelere karşı savunma alanı olarak kurulan kentler daha önce deneyimmediği bir sorunla karşı karşıya kalmıştır. Kent mekânlarına yeni dâhil olan yabancıların akıbetinin ne olacağı ticaretin gelişmesiyle birlikte kentsel mekân problemlerinin arasına dâhil olmasına rağmen günümüzde dahi en temel kent problemlerinin başında gelmektedir.

*Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi, uosmanli@gmail.com

Başlarda yabancı karşısında çekimser tavır takınılsa da daha sonra yabancıyı izole etmek adına çeşitli imkânlar denenmiştir. Kent mekânındaki ayrışmanın en bariz olarak görüldüğü alan mekânsal ayrışmadır. Mekânsal ayrışmaların en bariz olanı bu çalışma boyunca inceleyeceğimiz gettolardır. Gettolar yapı itibarıyla topluluk içerisinde istenmeyen farklı bir grubun belirli sınırları olan bir mekâna hapsedilmesiyle gerçekleşmektedir. Yabancıyı gettolara hapsedme tarih boyunca ekonomik, siyasi ve dini sebeplerle gerçekleşmiştir. Bu gettoların amacı toplumda istenmeyen olarak görünen bir grubun topluma karışmasını önlemek ve mekânsal ayrışma yoluyla kontrol altında kalmasını sağlamak olarak ifade edilebilir. Bu tarz gettolaşmanın ilk örneği 16. y.y. Venedik Gettosudur. Dönemin en ünlü ticaret şehrinde kurulmuş olan bu getto şehir içindeki olumsuz gelişmelerin yaftalandığı Yahudileri bir arada tutmak ve topluma dâhil olmasını engellemek aynı zamanda toplumla bağlarının tam anlamıyla kopmaması sağlamak amacıyla kurulmuştur. Dönemin çalkantılı iklimi ve Yahudi tüccarların ekonomik üstünlüğü karşısında bu durumu yönetmekte zorlanan Venedik hükümeti yabancıyı belirli sınırlar içinde bırakarak duruma çözüm üretmeye çalışmıştır. Yazı boyunca bu tarz gettolar zorunlu getto olarak ifade edilecektir.

Günümüz toplumlarında ise belirli bir gelir seviyesinin altında olan, iyi eğitim alamamış ve suç eğilimli olarak tanımlanan bireyler toplum adına sakıncalı olarak tanımlanmaktadır. Günümüz toplumunun yabancıları kimi zaman aynı kent içerisine doğmuş olsa da, ekonomik durum ve suç şüphesi sebebiyle yabancı atfedilmektedir. Bu durumun sonunda belirli bir maddi gelire sahip olan bireyler kendilerini korunaklı sitelere (gatedcommunity) konumlandırarak kendi steril ortamlarını yaratma eğilimine gitmişlerdir. Bu yapılar sur benzeri duvarlarla kamusal mekândan ayrılan, kapısında güvenlik görevlilerinin beklediği ve içeriye yalnızca davet edilenlerin girebildiği mekânlardır. Çalışma boyunca bu mekânları gönüllü gettolar olarak tanımlayacağız. Tarihin her döneminde var olan mekânsal ayrışma bir gurubun zorla bir mekâna kapatılması ya da diğer grubun kendi isteğiyle bir mekâna kapanması şeklinde gerçekleşmiştir. Her ne sebeple olursa olsun esas amacı farklı kişilik tiplerini bir arada barındırmak olan kent içerisindeki her ayrışma toplumsal sonuçlar meydana getirmiştir. Kent mekânında gerçekleşen her ayrışma kamusal alanın kurulmasını ve kentli bireylerin kamusallaşmasını engellemiştir. Dolayısıyla kamusal alan yara almış ve bireyler kamusal alanda varlık göstermekte zorlanmıştır. Bu çalışma boyunca kent mekânındaki toplumsal ayrışmanın bir sonucu olarak getto kavramı ve Richard Sennett' in modern kentli bireyin temel problemleri arasında gördüğü Açılma Korkusu kavramı ele alınacaktır.

1. Kent ve Toplumsal Değişim

Kentler tarih boyunca medeniyetin doğduğu, geliştiği ve yayıldığı mekânlar olmuştur. Medeniyet kentlerde ortaya çıkmış, gelişmiş ve insanlara ışık saçmıştır. Ayrıca Harvey' in ifade ettiği şekliyle "kent, insanlık tarihinin belki de ortaya koyabildiği en büyük birikimsel gerçekliğidir" (Harvey, 2005). Bu sebeple toplumbilimciler kentlerin ortaya çıkışını uygarlıkların doğuşu gözüyle bakarlar ve uygarlık tarihini, kentlerin tarihine bakarak açıklamaya çalışırlar (Sezal, 1992, 11-13).

"Toplumbilimsel açıdan kenti tanımlama girişimlerinde kentten, genellikle nüfus birikiminin, uzmanlaşmanın, işbölümünün, sanayileşmenin, ikincil ilişkilerin yoğun biçimde yaşandığı bir yer olarak söz edilir" (Duru & Alkan, 2002, 7). Fakat buna rağmen tüm bu gelişmelerin gerçekleştiği yeri kent olarak tanımlamak mümkün değildir. Nihayetinde kent tüm bu değişikliklerin yaşandığı yer olmaktan daha fazlasıdır. "Kentten bahsetmek insanın varoluşundan beri yaşadığı tüm kademeleri göz önünde bulundurmaya gerektirmektedir" (Duru & Alkan, 2002, 7-8). Çünkü kent insanlık tarihi boyunca bireylerin çeşitli ihtiyaçlarına hizmet etmiş ve bireylerin tercihlerine göre şekillenmiştir. Bu doğrultuda kent insanlık tarihi bakımından oldukça önemli bir kavramdır. Bu sebeple kentlerin tarihi aynı zamanda insanlığın da tarihidir. Sırasıyla avcı-toplayıcı toplum, göçebe yaşam tarzı ve toprağın ehlileştirilmesinden sonra başlayan yerleşik yaşam biçimlerinin tamamında kentsel mekân eşit derecede önemli rol oynamıştır.

Sosyal bilimciler tarafından ele alındığında ise, kentler sahip oldukları coğrafi konumdan ziyade içinde barındığı insan topluluğunun nasıl bir toplum halini aldığı, toplumsal düzeni nasıl sağladığını, gündelik hayat içerisindeki tüm yapıp etmelerini ve toplumsal ilişki biçimlerini ele almaktadır. "Sosyal bilimciler için kent kentlilerin karşılıklı etkileşimlerinden oluşan ve canlılığını sürdüren bir ilişkiler yumağıdır" (Helle, 1996, 71). Bu sebeple sosyal bilimciler açısından kent bu karmaşık ilişkilerin yaşandığı alana ev sahipliği yapmaktadır. Sosyal bilimciler kent üzerinde çalışırken onu değerli kılanın yapısal özelliklerinden ziyade içinde barındırdığı insanların toplumsal yaşam biçimleri olduğu konusunda genellikle uzlaşmaktadır. "Kent bir yapılar yığından çok, birbiriyle ilişkili ve sürekli etkileşim içinde olan bir işlevler kompleksidir; tek başına bir güç yoğunlaşması değildir, aynı zamanda bir kültür kutuplaşmasıdır" (Mumford, 2013, 108).

Kentler tarih boyunca içinde buldukları dönemin tarihsel gerçekliklerine kayıtsız kalmamıştır. Dolayısıyla kentler içinde bulunan toplumun ekonomik, siyasi ve toplumsal hareketleri kentin mekânsal örüntüsünü belirlemede etkili olmuştur. Kentler toplumsal dinamiklerle sürekli temas halinde olduğundan kent sakinlerinde bu dinamiklerden etkilenmemesi kaçınılmaz olacaktır. Kentsel mekân bir arada yaşayan insanlar bütününe kapsayan durağan bir oluşum değildir. Aksine kent, içerisinde meydana gelen her türlü değişim ve dönüşümün ekonomik, politik ve toplumsal bir bağlamının etkisini tüm yurttaşlarına hissettiren hareketli ilişkiler ağıdır.

Sennett, kentleri, sosyal, ekonomik, kültürel ve mekânsal bileşenleri olan, toplumsal hayatın karmaşıklığının yoğunlaştığı ve bu karmaşanın içinde oluşmuş mekânsal biçimlenmeler olarak ifade etmektedir (Sennett, 2002, 20). Böyle karmaşık ilişkiler ağını içinde barındıran kent yaşamının yaşadığı değişiklikler karşısında en çok etkiyi insan ilişkilerinin görmüş olması şaşırtıcı bir durum değildir. Kent mekânında meydana gelen tüm gelişmeler kendisini en bariz biçimde kent sakinlerinin birbirine yabancılaşması olarak gözlemlenebilmektedir. Böylelikle kentli bireyler birbirini ya da belirli bir grubu yabancı ilan ederek olumsuz özellikleri atfetmektedir. Ardından yabancıya karşı savunma mekanizmaları oluşturan birey, yabancıyla kamusal iletişimi sonlandırma amacı taşımaktadır. Bu durum kent mekânlarında kentsel ayrışma olarak meydana gelmektedir.

Bu kentsel ayrışmalar kimi zaman etnik, siyasi ve dini sebeplerden kaynaklanıyor olsa da, genellikle ekonomi temelli olmaktadır. Ekonomik olarak belirli bir gelir seviyesine ulaşamamış topluluklar, gelir seviyesi yüksek olanlar tarafından genellikle olumsuz davranışlarla damgalanmaktadır. Bu durumda gelir seviyesi yüksek topluluklar kenti kendi isteklerine uygun olarak şekillendirmekte ve sakıncalı olarak tabir ettiği topluluklardan uzaklaşmaya çalışmaktadır. Harvey (2003) bu durumu yüksek gelirli kesim mekânı etkin bir şekilde kullanırken, düşük gelirli kesim mekânının nesnesiymiş gibi davranmaya eğilimli olduğunu ifade ederek yorumlamaktadır. Tarih boyunca kentlerde ticaretin gelişmesi, artan nüfus, göç ve diğer gelişmelerle birlikte kent mekânında bulunan bireyler birine yabancılaşmıştır. Sosyolojik bir olgu olarak yabancı kimliği kent nüfusunun yoğunlaşması ile birlikte kent sahnesinde var olamaya başlamıştır. Bu durumda en önemli sorun, kentli bireyin bu yabancı ile toplumsal ilişkisini nasıl kurgulayacağı olmaktadır.

2. Kentsel Mekânda Ayrışma Pratiği: Gettolar

Büyük şehirde yaşayan herhangi bir kişi gündelik hayatında tanıdıklardan ziyade yabancılarla karşılaşır. Sadece kamusal toplanma alanlarında yabancılara daha sık rastlanmaz, insan kapısının önünde de sık sık yabancılarla karşılaşır. Hatta büyük şehirlerde yan yana yaşayanlar bile yabancıdır ve öyle olmak zorundadır, çünkü küçük bir coğrafi alanda çok fazla insan yaşar (Jacobs, 2011, 50). Dahası yabancılar, sadece tanımadığımız insanlar değil güvenmediğimiz insanlar anlamına gelmektedir. Çeşitli sebeplerle birbirinden ayrışan ve aynı kamusal meseleleri gündem edinmeyen insanlar da zamanla birbirine yabancılaşmaktadır. Şüphesiz ki ortak yaşam alanını paylaşan her bireyin birbiri arasında yüksek uyum olması beklenemez. Dolayısıyla aynı kent mekânında bulunan insanlar belirli sebeplerle birbirine yaklaşırken belirli sebeplerle de birbirinden uzaklaşmaktadır.

Harvey ekonomi kaynaklı mekânsal ayrışmayı, kapitalist üretim ilişkilerinin kent mekânında değişime yol açmasıyla ve toplumsal kesimlerin kaynaklara erişim olanaklarının farklılaşma yaşamıyla oluşmaktadır (2002, 161) şeklinde tanımlamaktadır. Bu ayrışma türünde belirli tüketim kaynaklarına ulaşamayan birey olumsuz niteliklerle anılmakta ve seçkin grup tarafından dışlanmaktadır. Görünürde net bir uyumsuzluk olmasa dahi bu dışlanmanın asıl sebebi seçkinler karşısındaki bireyin belirli bir tüketim seviyesine ulaşamamış olmasıdır.

Mekânsal ayrışmanın bir diğer sebebi ise sosyal koşullardır. Etnik, dini ve siyasi ayrışmaları bu kategori altında ele almak mümkündür. "Sosyal ayrışma, gruplar arasında artan sosyal ve kültürel farklılıklara yol açan, etnik ya da sosyal olarak farklı grupların mekânsal ayrılaşmasıdır" (Özgür, 2006:80). Bu tarz ayrışmalarda ekonomik gelir seviyesinin aksine kültürel formlar temel rol oynamaktadır. Bu duruma ABD' de yaşanmış olan ırksal ayrışma örnek olarak gösterilebilir. Amerikan tarihi incelendiğinde uzunca bir dönem bir siyahî vatandaşların belirli maddi duruma sahip olması halinde bile beyaz vatandaşa nazaran bazı statülere kavuşamadığı görülmektedir. Nitekim ABD' de mekânsal ayrışmanın daha çok etnik sorunlar çerçevesinde ele alındığı görülürken, İngiltere başta olmak üzere, Avrupa ülkelerinde konu, sınıf meselesi bağlamında gündeme getirilmektedir (Şen, 2005, 132). Fong ve Shibuya (2000, 449), Kanada'nın büyük kentlerindeki mekânsal ayrışmada gelir faktörünün etkisiz; etnik unsurların ise belirleyici olduğunu ortaya koymuştur (Bayraktutan 2016, 1674). Bu bağlamda Erder' in gerçekleştirmiş olduğu çalışma anlamlı bir örnek olarak verilebilir. Erder (2006) çalışmasında belirli bir refah seviyesine sahip olan ve birçoklarının refah toplumu olarak örnek gösterilebilecek İsveç' te Türk göçmenlerin gettolaşmasını ele almıştır. Yukarıda

da değinildiği gibi İsveç' te yaşayan Türkler belirli bir gelir ve eğitime sahip olsa da yine toplumsal sebeplerden ötürü gettolaşmak zorunda kalmışlardır.

Sosyal ve mekânsal ayrışma karşılıklı olarak işleyen, birbirini devam ettiren süreçlerdir. Ayrışma sadece toplumsal eşitsizliğin basit bir sonucu değil, hem toplumsal hem de mekânsal farklılaşmanın bir ürünüdür. Bu durum, birbirinin farkına varamayan grupların birbirlerine karşı duyarsızlaşması sonucunda toplumsal uzlaşım ve hoşgörünün yitirilerek yabancılaşmanın ve tahammülsüzlüğün geliştiği bir toplumsal ortamın oluşması ve giderek çatışmaya yol açması tehlikesini barındırır (Bilsel, 2009). Sosyo-ekonomik eşitsizliğin artması sonucu ayrışan bu yerleşimler, kente özgü bir durum olan sınıfların kentsel mekânda karşılaşma deneyimlerinin de ortadan kalkmasına neden olmaktadır (Dacheux, 2012; Özbek, 2004; Cihan&Dinçer, 2018, 104).

Nihayetinde tüm kamusal kutuplaşmalar kent mekânında ayrışmaya sebep olmuştur. İlk başlarda istenmeyen kesimin bir alana hapsedilmesi şeklinde gerçekleşen bu ayrışmalar zamanla seçkin grubun kendisine güvenli bir alan oluşturduğu steril yapılaşmaların ön plana çıktığı gönüllü ayrışmalarla gerçekleşmiştir. Günümüzde kentli bireyler kendilerine tehlike olarak gördükleri yabancılardan ayrışabilmek adına bu tarz güvenli yapıları seçmektedir. Genel bir perspektifte incelendiğinde mekânsal ayrışmanın zorunlu gettodan gönüllü gettolaşmaya doğru evrildiğini ifade etmek mümkündür. Çalışmanın geri kalanında gettolaşmanın tarihsel dönüşümü ele alınacaktır.

2.1 Zorunlu Gettolar

Zorunlu gettolaşma kent seçkinleri tarafından istenmeyen bir grubun belirli mekânsal sınırlar içerisine hapsedilerek kontrol altında tutulmaya çalışılması olarak tanımlanabilir. Klasik anlamıyla bilinen ilk getto 16. y.y. da Venedik hükümeti tarafından Yahudileri kontrol altında tutmak için inşa edilmiştir. 16. Yüzyıl Venedik' inde ticaretin gelişmesiyle birlikte artan nüfus toplumsal kargaşanın da bir anda artmasına sebep olmuştur. Artan suç olayları ve adaletsizlikler de artan nüfusu kontrol edememenin sonuçları olarak meydana gelmiştir. 16. yüzyılın Venedik' inde insanlar çoğu zaman karmaşıklaktan faydalanıp farklı toplumsal grupların içine sızabiliyordu. Bunun en tipik örneği Venedik fahişeleridir. Venedik fahişeleri giyimlerine ve aksesuarlarına Venedik' in soylu kadınlarında daha fazla önem verirdi ve çoğu zaman soylu kadınlardan daha şık giyiniyor soylu erkeklerin arasına karışırlardı (Sennett, 2014a, 25).

Fahişelerin kent soyluların arasına kolayca sızabilmesi ve onlarla arkadaşlık kurması ve kent içerisinde sınıfların belirginliğini yitirmesi toplumsal kargaşaya sebep oluyordu. Bunun yanında frengi hastalığını Venedik' e Yahudilerin taşıdığını öne süren düşünceler şehirde hızlıca taraftar buluyordu. Fakat Yahudiler ödedikleri yüklü vergilerle şehre önemli maddi kaynak sağlamaktaydı. Yahudilerin Venedik' ten gönderilmesini isteyenler bile Yahudilerin Venedik için önemini farkındaydı. Dönemin hükümeti yurttaşlar içerisinde farklı olanı diğerlerinden ayırabilmek adına daha önce emsali görünmemiş şekilde Yahudileri gettolara doldurmaya karar verdi. "Toplumsal sorunların birikip irin topladığı, cehennem halesiyle örtülü mekânlarda, yeni yüzyıl kentlerinde dışlanıp sürgün edilmiş kesimler yaşar" (Wacquant, 2011, 11). 16. yüzyılda bu kesim Yahudilerden oluşuyordu.

"Kent planlaması, farklı toplumsal çıkarlara göre bir kentsel örgütlenmenin mantığını izleyen kent üzerine bir iddiadır. Planlama, hâkim toplumsal ve siyasi güce tümüyle boyun eğdiği en uç durumlarda, bu iddia birbiriyle tutarlı çıkarları rasyonelize etmeye dönüşür" (Castells, 2015, 112). Bu planlama birçok takımadadan meydana gelen Venedik' e gettolar kurarak gerçekleşti. "Venedik' in yolları, bina kümelerini devasa sayıda adadan oluşan takımadalar halinde birbirinden ayıran kanallardan oluşur. Yahudi gettosu yapılırken şehrin ileri gelen zevatının bir tecrit mekânı yaratmak için şehrin ada ekolojisinden yararlanması yeterli olmuştu" (Sennett, 2014, 18). Venedik coğrafi yapısı gereği bir getto oluşturmak için ideal bir şehirdir. 118 adacıktan oluşan bu şehir genelde köprüler ve suyollarıyla adaların birbirine bağlanmasıyla oluşmuştur (Ateş, 2010, 60). Bu fırsatı değerlendiren Venedik hükümeti Yahudileri adalara doldurarak belirli saatlerde köprüleri kaldırdığında Yahudilerin şehre karışması (araya sızması) aynı zamanda bir Hıristiyan'ın da getto ya girmesi imkânsız hale geldi. Aynı zamanda şehirdeki sağlık sorunu olan Frengi' nin de böylece önüne geçilmiş olacaktı. Böylelikle büyük bölümü Venedik' e ticari bağlarla bağımlı olan Yahudiler kent nüfusunun içerisinde dini inançları ve toplumsal statüleri sebebiyle ayrıştırılmış ve kapatılmaya maruz kalmıştır. Çalışmanın devamında günümüz modern toplumunun gettoları olarak tanımlanan güvenli sitelere değinilecektir.

2.2 Gönüllü Gettolar

Şehirlerin gittikçe kalabalıklaşması, kentli bireyleri daha fazla yabancı ile karşılaşmak zorunda bırakmaktadır. Kent mekânında yabancı sayısının artması suç oranının artması ile güvensizlik duygusunu arttırmaktadır. Tüm bunların yanı sıra topluluk hissini eksikliği ve heterojen topluluğun oluşturmuş

olduğu yabancılaşma duygusu günümüz kentlerinin güvensiz olarak nitelenmesine sebep olmaktadır. “Bu ortamda orta-üst ve üst gelir grupları hem ekonomik ve sosyal aidiyetlerini netleştirebilecekleri hem de kentin diğer kesimlerinden ayrılarak görece güvenli konutlarda yaşayabilecekleri kapalı siteleri tercih etmektedir” (Cihan&Dinçer, 2018, 103). Bu grupların kamusal alanlar yerine kendi özelleşmiş mekânlarını kullanmayı tercih etmesi ile toplum içindeki sosyal ve mekânsal ayrışma fizikselleşmektedir.

Yapılan birçok araştırmada da korunaklı yerleşmeler; mekânsal ve toplumsal ayrışma ve sosyal eşitsizlikler kapsamında değerlendirilmektedir. Kentte güvensizlik duygusunun artması ve yabancı unsurların artması çoğu zaman yeni orta-orta üst sınıfın kamusal alanda bulunmakta çekilmesine kendisine yeni kamusal alanlar oluşturmaya çalışmasına sebep olmaktadır. Bu sınıflar genellikle kendi tanıdığı, bilgi ve daha fazla ortak payda da buluşabileceğine inandığı insanlarla bir arada bulunmak istemektedirler. Tüm bunların yanında gökdelenlerin sunduğu yaşam imajı ekonomik gücün ve prestijin göstergesidir. Kentli birey bu konutlarda oturarak aynı zamanda ekonomik tercihleri birbirine yakın insanlarla bir arada olmayı ve sınıf statüsünü sergilemeyi de garanti altına almış olmaktadır. “Böylelikle bu alanlar genelde ekonomik ve toplumsal statüler temelinde homojen topluluk yaratma idealini de taşırlar. Bu türden toplulukların içe kapalı yerleşimler oluşturması, bu yerleşimin dışında kalanların öteki olarak tanımlanmasına, toplum içindeki ayrışmanın mekânsallaşmasına sebebiyet vermektedir” (Cihan&Dinçer, 2018, 104).

Bauman, korunaklı yerleşimleri modern gettolar olarak ifade ederken, bu yapıların, sosyal imkânları sadece yerleşim içinde yaşayanlar tarafından kullanılabilen, kamusal alanın özelleştirildiği yerleşimler olarak tanımlamaktadır (Bauman, 2012, 53). Bu mekânlarda kolektif kullanıma ayrılmış olan park, bahçe, sosyal tesis gibi alanlar yalnızca özel mülkiyetin kullanımına açıktır aynı zamanda mekâna giriş çıkışlarda sınırlandırılmıştır. Korunaklı sitelerde kamusal alandan sınırlandırılmış alanın dışına çıkmadan gereksinimlerin karşılanması imkânı da sunulmaktadır. Çevresinden bağımsız olarak bir yaşam alanı olma amacı taşıyan bu mekânlarda toplumsal etkileşim oldukça zayıftır. “Genelde duvarlar veya demir parmaklıklar (hatta bazen dikenli teller) gibi güçlü fiziksel ve görsel sınır öğeleri ile çevrenirler ve konut sakini olmayanların girişini engellemek için kontrollü girişin tasarlandığı güvenlik önlemlerini bulundurlar” (Cihan&Dinçer, 2018, 104).

Güvenlikli siteler (gatedcommunity) vasıtasıyla kentlerin tarihi kadar eski olan kent duvarlarının işlevi tam olarak değişmiştir. Bir zamanlar şehri dışarıdan gelecek tehlikelere karşı korumayı amaçlayan duvarlar artık şehri çok farklı yönlerde boydan boya içeriden bölmektedir. “Çünkü geleneksel kentteki duvarın varoluş gerekçesi olan 'eski tarz korkuların' etiketlendiği düşmanlar kentin dışındakiler olmaktadır. Bugünkü korkuların etiketlendiği taşıyıcı kitleler ise kentin içindeki hemşeriler, yani birlikte yaşanan diğerleri olmaktadır (Şahin, 2017, 87).

Kent mekânında gerçekleşen her türlü değişim ve müdahale ilk başta kentte yaşayan bireylerin hayat tarzını etkilemektedir. Toplumsal ayrışmanın görüldüğü mekânlarda bireyin kamusal alan deneyimi önemli miktarda azalmaktadır. Kendi bireyselliğini maruz kalmış olduğu dışlanma sebebiyle topluma sunamayan birey kendini kamusal alandan geri çekmektedir. Bu durum bireyin kamusal alanda kendini gerçekleştirememesine ve söz sahibi olamamasına sebep olmaktadır. Sennett modern bireyin bu sıkıntısını Açılma Korkusu kavramıyla ifade etmektedir. Çalışmanın devamında kavrama değinilerek modern bireyin kamusal alana dâhil olma sıkıntısı ele alınacaktır.

3. Richard Sennett' in Açılma Korkusu Kavramı

Günümüz sosyal bilimcileri arasında önemli bir yere sahip olan Richard Sennett kent çalışmalarının temelinde modern bireyin kent yaşamı deneyimini anlama merakını barındırmaktadır. Chicago okulunun oluşturmuş olduğu geleneğin bir takipçisi olarak görülebilecek olan Sennett kente bir laboratuvar gibi yaklaşarak gözlem metodu ile kent mekânında gerçekleşen toplumsal değişimleri ve bu değişimlerin sonucunu anlamayı hedeflemektedir. Sennett' in kent çalışmaları perspektifinde temel odak noktası modern kentli bireyin kent yaşamında deneyimlediği kamusal ayrışma ve bunun kişilik üzerine etkileridir.

Modern birey kent hayatında gerek sosyo-ekonomik gerekse toplumsal bir takım sebepler dolayısıyla mekânsal ayrışmaya maruz kalmaktadır. Daha önce de değinildiği gibi bu ayrışma ister gönüllü ister zorunlu olsun çeşitli toplumsal etkileri de beraberinde getirmektedir. Tabiatı gereği kamusal bir varlık olan insan ise çeşitli ayrışmalar sebebiyle kamusal alandan geri çekilmekte ya da kamusal alanda kendini göstermekte zorluk çekmektedir.

Sennett (2016) kamusal alanı daha önce birbiriyle karşılaşmamış kişilerin herhangi bir sebeple buluştukları ortak bir mekânda çeşitli alışverişlerde bulunmalarını şeklinde ifade etmekteydi. Bu buluşmalar toplantı, ritüel, sohbet etmek, vakit öldürmek, ticaret veya kutlamalar yapmak için gerçekleşebilir. Bu toplantıların tamamının ortak noktası kamusal alan aktörlerinin aynı amaç için o mekânda bulunuyor

olmalarıdır. Taylor' a (2006) göre; insanların tamamının tek bir ortak noktaya odaklandığı zamanlarda ortak bir mekândan söz edebilmek mümkün olmaktadır (Taylor, 2006, 91). 19. Yüzyıl öncesi kahvehaneler ve hamamlar ortak mekân olma özelliğini iyi şekilde yerine getirmekteydi. Sennett' e (2012) göre, modern toplum, insanları gündelik yaşantılarında becerilerini sergilemekten alıkoymaktadır. Günümüz insanı atalarına nazaran çok daha fazla iletişim aracına ve seyahat imkânına sahip olmasına rağmen güven esasına dayalı toplumsal ilişkiler kurmakta zorlanmaktadır. Modern iletişim teknikleri ise bireylerin toplumsal düzlemde sosyal bağlar kurmasını zorlaştırmaktadır. Bu durum kaçınılmaz olarak hayatın kültürel bir kriz dönemine girmesine sebep olmuştur. Kişiler arasındaki iletişimin zayıflamasından doğan kültürel kriz kamusal hayatta bireylerin kendi içerisine kapanmasını ve kamusal alana dâhil olmaktan çekinmelerine sebep olmuştur.

Sennett, kamusal alanın zayıflaması ve bireyselleşmesini kamusal alanların canlılığını yitirmesine bağlamaktadır. Sennett' e göre, kamusal alanda meydana gelen tahribatlar bireylerin içe kapanmasını ve toplumsallıklarını mahrem duygulara göre şekillendirmesine sebep olmaktadır. "İnsanların kendilerine yabancı bir ortam da mahrum edildikleri şeyleri mahrem ilişkiler alanında aramalarının bir nedeni, hem de en somut nedenlerinden biri, ölü kamusal alanlardır" (Sennett, 2016, 31). Sennett, ölü kamusal alanın meydana gelmesini "*Ancienregime*" in çökmesi ve yeni bir kapitalist, seküler, kentli kültürün oluşmasıyla başlayan bir değişimin sonucu olduğunu ifade etmektedir (Sennett, 2016, 31).

Sennett' in ifade etmiş olduğu kamusal alan problemlerinin temelinde bireyin mekânsal ayrışma sonucunda kamusal alanda yaşamış olduğu Açılma korkusu bulunmaktadır. Açılma korkusu genel olarak bireyin çeşitli sebeplerle kendini kamusal alanda göstermekten korkması - çekinmesi anlamına gelmektedir. Açılma korkusu kamusal alanda var olduğunda yaşanması muhtemel bir çeşit incinme ve yara alma korkusunun tetikleyicisi olarak ifade edilebilir.

Sennett' e göre, antik kentlerin tapınakları, pazaryerleri, oyun alanları, toplantı yerleri, duvarları, sokaktaki heykelleri; dinde, politikada ve aile yaşamında kültürel değerlerin dışavurumu olarak inşa edilmekteydi. Fakat günümüz modern kentlerinde bu tür duyguların hangi mimari yapılara denk geldiğini kestirmek oldukça güçtür (Sennett, 2013, 11). "Geçmişteki Yunan dönemiyle bugün arasındaki farklardan biri de şudur: Antikçağın insanları kentte gördüklerini politik, dinsel ve erotik yaşantılarla ilgili kararlarında kullanabilmelerine karşın, modern kültür "iç" ve "dış" arasındaki bir ayırmadan mustarıptır" (Sennett, 2013, 12). Sennett' e göre, "iç" ve "dış" arasındaki bu ayırım, özel alanla kamusal alan, öznel yaşantı ile dünyevi yaşantı ve benlik ile kent arasında meydana gelen bir ayırımı ifade etmektedir.

"Açılma korkusunun nasıl ortaya çıktığı, iç ve dış yaşam arasındaki duvarın nasıl örüldüğüyle alakalıdır. Bu duvar kısmen bizim dinsel tercihimizden kaynaklanıyor: Hıristiyanlık, Batı kültürünü iç ve dış yaşam arasına duvar çekecek bir konuma yöneltti" (Sennett, 2013, 13). Çalışmanın ilk bölümlerinde Hıristiyanlık kültürünün toplumsal hayatı nasıl ikiye ayırdığını, kilise hayatının merhamet ile özdeşleştirirken, sokak hayatını düzensizlik ve korkuyla özdeşleştirdiğini detaylı olarak ele almıştık. Hıristiyanlığın ortaçağdan beri yaygınlaştırdığı bu iç ve dış arasındaki ayırım benzer şekilde günümüz toplumunda da meydana gelmektedir.

"İç, öznel yaşantıyla dış, fiziksel yaşam arasındaki bu ayırım, aslında bizim uygarlığımızın kabul etmek istemediği, hemen hiç hesaba katmadığı bir korkuyu ifade eder" (Sennett, 2013, 12). Açılma korkusu, modern kentte insanlarla dolu mekânlar da tüketim bağları üzerine kurulmuş ilişkilerin zayıflayarak yabancılaşma ile sonuçlanmasına duyulan endişedir. Ortaçağ kentlerinin aksine buralarda incinme korkusunu bize hissettiren kılıç tutan düşmanlar değil, bir arada olduğumuz yabancılardır. Bunun yanında tüm sosyal bağların kuvvetsizleştiği ve çıkar ilişkilerinin egemen olduğu kent mekânları "Açılma Korkusu" nu perçinlemektedir.

Sennett' e (2013) göre, açılma korkusu kamusal alanda incinme olasılığını ifade eder. Açılma korkusunun nedeni modern kent tasarımının toplumsal ayrışmaya sebep oluyor olmasıdır. Kentler inşa edilirken küresel ekonominin gerekleri ve yüksek statülü bireylerin tercihleri ön planda tutulmaktadır. "Bu yüzden, kentlerde inşa ettiğimiz şeyler kişilsiz, nötrale edici, sosyal temas olasılığını ortadan kaldıran yerlerdir. Dökme camla kaplı dış duvarlar, yoksul semtleri kentin geri kalan kısmından ayıran ana yollar, koğuş tarzı siteler" (Sennett, 2013, 13).

Richard Sennett, açılma korkusunun, kalabalıklar içinde ve yabancılar arasında oluşur, der (Sennett, 2013, 13). Sennett' in açılma korkusuyla bize anlatmak istediği şey, gece geç saatte yapılan bir yürüyüş esnasında ıssız bir sokaktan geçerken duyulan tedirginliğin çok ötesinde bir korkudur. Bu korkuyla şehirlerimizin mimari yapısı, bireylerle temasımızı hatta gündelik hayatımızı başlı başına şekillendirmektedir.

“İnsanı, bilinmeyen dokunuşundan daha çok korkutan hiçbir şey yoktur. İnsan kendisine değen şeyi görmek ve tanımak, en azından sınıflandırmak ister. İnsanlar, yabancı herhangi bir şeyle fiziksel temastan her zaman kaçınma eğilimindedir” (Cannetti, 2011, 15). Yabancıya maruz kalma korkusu modern kentsel yaşamın en belirgin özelliklerinden biridir. Sennett’ e göre açılma korkusu, dışa açılmanın yani, kamusal yaşamın önündeki başlıca engellerdendir. Her dışa açılma denemesi, incinme ihtimalini ardında getirmektedir. Sennett’ e göre dokunma korkusunun toplumsal sonuçları kentli bireyin duyarsızlaşması, kent ortamının nötralizasyonu ve kentsel ayrışmayı beraberinde getirmektedir. Yabancıya dokunma korkusu açılma korkusunu da tetiklemektedir.

Sennett’ e göre, günümüzün en kalabalık şehirlerinden biri olan New York dünyanın birçok farklı yerlerinden gelen insanlara ev sahipliği yapan kozmopolit bir kent nüfusuna sahip olduğu halde kentli bireylerin dışarıya açılması için uygun bir şehir değildir. New York’ un sokaklarında yürümek, farklılıkların içine dalmak demektir fakat kent sahneleri birbirinden kopuk olduğu için New York kent sakinlerine kendilerini gerçekleştirebilmek için gerekli olan uyarıcı gücü verememektedir. Konuşmanın, temasın ve samimi ilişkilerin kamusal alanda itici güç olmadığı şehirlerin açılma olanağı sunması olanaksız görülmektedir (Sennett, 2013, 156).

Modern New York’ un ihtiyacı, kentin en çok ihtiyacı olan bireyin de tanımıdır aslında. Açılma korkusu bize hayatın akışına katılma olanağı vermez, kapılıp gitmeyi öngörür. Açılma korkusu bireylere seyretmeyi öğütler. Sennett, seyretmenin pasifleştirici etkisini Vietnam savaşı gazisi bir dostuyla gittiği sinemada yaşadığı olay üzerinden aktarmaktadır. Sennett’ e (2014) göre, sinemada izlenen savaş filmi salondakilerin çoğu tarafından büyük bir beğeni ile karşılanmıştır. İzleyiciler kahramanlık destanını izlemekten keyif almışlardır. Fakat filmin sonunda Sennett’ in arkadaşının elindeki demir protezi gören insanlar onlara çekince ile bakarak yanlarından uzaklaşmıştır. Sennett bu durumu pasif uyarılar yoluyla harekete geçen duyguların, hayatın içinde meydana gelmemesi olarak tanımlar. Sennett’ e (2014) göre, vekâleten yaşanan duygular, kişileri geçek hayat karşısında duyarsızlaştırır. Sennett, tepkisiz bedenlerin modern şehirler için ideal yurttaşlar olduğunu ifade etmektedir. Böylece farklar ve ayrıcalıklar bastırılmış, nötralize edilmiş olur. Kentleşme bireyi şehirde suskunluğu mahkûm etmiştir. Toplumsal temasın üst düzeyde olması gereken her yer giderek insansızlaştırılmıştır. Bu durumu fark etmek modern kentli birey açısından oldukça kolaydır. Örneğin, Günümüz toplumunda birçok alışveriş (kahve, benzin, market alışverişi, vd...) bir satıcının yerine otomatların karşısında gerçekleşmektedir. Böylelikle, “televizyon seyircisi gibi gezgin de, dünyayı uyuşturucu biçimde deneyimler; mekân içindeki hassasiyetini yitirmiş olan beden, parçalı ve süresiz bir kent coğrafyası içine yerleştirilmiş hedeflere doğru pasif bir biçimde hareket eder” (Sennett,2014, 13; Mumford, 2002).

“Modern kentte tüm farklılıklar sanki uyuşturucuyla uğraşan biriyle sıradan yurttaş arasında potansiyel patlama tehlikesinin benzerini taşıyormuş gibi, açılmaya karşı bir korku, ondan bir kaçış vardır. Nötralizasyon vardır” (Sennett, 2013, 156-157). Oysa kent hayatı farklı toplumsal durumları içinde barındırmak zorundadır. Nasıl ki 16. yüzyıl Venedik hükümeti bütün kargaşaları yok sayarak bütün sorunlara çare bulacağını umduysa, modern kentlerin nötralizasyonu da, kentin içerisinde barındırdığı tüm sorunları ve bu sorunlara itirazdan doğabilecek toplumsal dirençleri hasıraltı etme gayreti göstererek benzer yöntemleri ifade etmektedir. Sennett’ e göre, gettonun yabancıyı yok saydığı gibi, modern kent yaşamı da farklı olanı yok saymaktadır. Farklılıklara tahammül etmek ve kentsel yabancılaşmayı azaltmak başarılı bir kent deneyiminin yapıtaşlarıdır. Ne yazık ki günümüz kentleri bu yeteneklere sahip değildir.

Sennett’ e göre, “bedeni dirençten kurtarma arzusu, modern kent tasarımında belirgin bir biçimde görülen dokunma korkusuyla birleşir. Mesela planlamacılar, otoyolların yerini belirlerken... zengin ve yoksul kesimleri veya farklı etnik bölgeleri ayıracak şekilde yerleşim alanlarının içinden geçirirler” (Sennett, 2013, 123). Böylelikle bir birinden statü olarak farklılıklar gösteren iki farklı insan grubunun birbiriyle iletişime girmesi ya da karşılaşması güçleşmiş olmaktadır. Günümüzde etrafı duvarlarla çevrili, kapısında korumaların beklediği güvenli sitelere sahip olmanın iyi bir hayat sürmek anlamına gelmesinin temelinde farklı olandan ayrılma duygusu yatmaktadır.

“Toplumumuz ekonomik, politik ve erotik yaşamda muazzam çeşitte ve karmaşık uyaranlara maruz kalır. Ama kültürümüzü biçimlendiren içe dönüklüğün ve bütünlüğün kuralları, farklılığın gerçekleriyle başa çıkmayı zorlaştırıyor. Farklılığı yaşamayı pozitif bir insanlık değeri olarak görmede zorlanıyoruz” (Sennett, 2013, 123). Sennett’ e göre, modern toplumda gündelik hayatın sözlü tartışmalarına, sanki yolunda gitmeyen bir şeymiş gibi bakılır. Modern hayat çatışmayı inkâr etme, asgariye indirme, sınırlama ve ondan kaçınma çabalarıyla doludur. Oysa modern mekânlar bir yatak odası gibi sessiz yahut bir psikiyatrist’ in divanı gibi sakin olmak yerine, başkalarıyla, başkalarının kalabalığıyla dolu olmalıdır (Sennett,2013, 12). Başkalarının olduğu yerde de toplumsal hareketliliğin olmasından başka ne olabilir ki?

Günümüz kentlerinde farklı olmak ve bir mesele üzerinden tartışmak modern kentli bireyden beklenmeyecek davranışlardır. Farklılaşma karşıtlığının derin sebebi daha önce ifade ettiğimiz gibi sempati duygusunun ve tahammül yetisinin eksikliğinden kaynaklanmaktadır. “İnsanlar artık hayat konusunda ortak bir bakışa sahip olmadıkları için, kendilerini “birlikte” hissedemedikleri için ve birbirlerini sağlam davranış ve mizaç standartlarına çekme yükümlülüğüne sahip olmadıkları için birbirlerine karşı olmak zorundadırlar ” (Weinstein&Weinstein, 2011, 45) Sennett’ e göre, sokaktaki birbirine yabancı insanların sessizliği ve göz temasından kaçınmaları bu empatisizlik durumunu kuvvetlendiriyor. Yabancıdan gelebilecek bir dokunuş ise hissi kentli bireyi daha çok içe kapanmaya zorluyor. Bu yüzden modern kalabalıklar, düzensizlik ve karışıklığa neden olan fiziksel insan kütleleri olmaktan çok, işlevsel yoğunluklar olma özelliğini taşıyan alışveriş kalabalıkları, spor olaylarının kalabalıkları olmakta öteye geçemiyor (Sennett,1999, 8). Dahası bu durum modern kentli bireylerin gönüllülük esasına dayanıyor. Modern kentli birey çetrefili tartışma gruplarına dâhil olmaksızın, tüketim etkinliklerinde var olması tercih ediliyor.

Bireyin kentli olma macerası tarihin farklı dönemlerinde farklı duyguların dışavurumuna sebep olmuş ve öncesinde görülmemiş birçok tarihsel olaya sebep olmuştur. Dışarısının çetin koşullarından korunma içgüdüleriyle merhametli bir sığınak ihtiyacı ile başlayan kentleşme macerası yine aynı bireyi büyük şehirlerde merhametsizliğin yanı sıra duygusuz bedenler haline getirmiş nihayetinde merhametten yoksun bırakmıştır. Kent hayatının en derin sorunu; “bireyin ezici toplumsal güçler, tarihsel miras, yabancı kültür ve yaşam tekniği karşısında varlığının özerkliğini ve özgünlüğünü muhafaza edip edemeyeceğidir” (Weinstein&Weinstein, 2011, 43; Simmel, 2015). Gelecek kent hayatının nasıl şekilleneceği ise muhtemelen bu sorunun yanıtıyla yakından ilgili olarak şekillenecektir.

Sonuç

Kent içinde barındırdığı tüm değişkenlerle birlikte insanlar için salt bir barınak olmaktan öte toplumsal bir gerçekliği ifade etmektedir. Bu kamusal gerçeklik tarih boyunca insanların yaşayışlarını, ritüellerini ve toplumsal hayatlarını yakından etkilemiştir. Bir toplumun yaşam biçimini ve toplumsal sorunlarını anlamak için o toplumun kentsel yaşamını incelemenin gerekliliği de buradan kaynaklanmaktadır. Tarihsel perspektifte kent ilk başlarda dışarıdan gelebilecek saldırılardan korunmak bir için bir kale görevi görmüştür ardından nüfusun gelişimi ve ticaret kenti farklı bir kamusal serüvene sürüklemiştir (Benevelo, 1995). Bu dönemde kent farklı tiplerin bir arada barındığı kozmopolit bir hal almıştır.

Kent mekânına yabancıların dâhil olması kamusal çeşitliliği sağladığı gibi tarihsel serüvende yeni bir figürün var olmasını ve buna karşı geliştirilecek yeni tepkilerin de doğmasına sebep olmuştur. Bu çerçeveden bakıldığında en büyük kentsel sorun yabancıya ne olacaktır (Bois& Simmel,2016). Çünkü yabancıların artık bir bilinmezlik ve belirsizlik faktörüne dönüşen haline karşılık, geç modern bireylerin de ilişkisizlik ya da içe kapanma talebinde bulunma (Sennett, 2010) durumları giderek hayati bir güvenlik stratejisi haline gelmiştir. Kent mekânında toplumsal ayrışmanın temelleri yabancıların kent meydanına dâhil olmasıyla başlamıştır. Bu bağlamda ilk başlarda zorunlu bir şekilde bir grubun gettolara kapatılmasıyla başlayan süreç günümüze gelindiğinde farklı bir formda fakat yine belirli bir grubun kendini bir alana kapatması olarak tezahür etmektedir. Çalışma içerisinde de değinilmiş olan Venedik gettosundaki Yahudiler gerek dini gerek sınıfsal sebeplerle dönemin hükümeti tarafından zorunlu olarak gettolaştırılırken günümüzde ise ayrıcalıklı bir sınıf, toplumsal, sosyo-ekonomik gerekçeleri sebep göstererek toplumun bir kısmından ayrılmayı istemekte ve gönüllü olarak gettolarda yaşamaktadır. Bu alanlar sosyal bilim literatüründe, güvenli siteler(*gated community*), tanımıyla ele alınmaktadır.

Alver’ in (2010) belirttiği gibi bu yapılar kapısında güvenlik görevlilerinin beklediği ve izinsiz kimsenin içeri giremediği yapılardır. Bu yapılar her ne içinde oturanları toplumsal sorunlardan korumayı vaad etse de, bizatihi toplumsal ayrışmaya sebep olmaktadır. Bu ayrışma yalnızca tek taraflı değil iki taraf için de belirli toplumsal sorunları beraberinde getirmektedir. Günümüzde kent içinde farklı sosyal sınıflar arasındaki etkileşimi yok eden bir yaklaşımın gelişimi söz konusudur. Mekânsal ayrışma yoluyla yaratılan toplumsal ayrışmayı kapalı yerleşmelerin yol açtığı sorun alanlarından biri olarak ifade etmektedir. Bu ayrışma, modern kapitalist kentte zaten gergin olan toplumsal bağları kopartmakta ve sosyal çatışmayı genişletme riski taşımaktadır.

Ortak yaşamı müzakere etmek yerine ayırmak ve geriye kalan farklılığın suç sayılması. Kamusal alandaki ilişkilerin sona ermesi anlamına gelmektedir (Bauman, 2016, 122). Bu durumun tezahür edişi incelendiğinde Venedik gettosu ile günümüz korunaklı site hayatı incelendiğinde bariz anlamda benzerlikler görülmektedir. Şüphesiz ki bu iki gettolaşma türü farklı toplumsal kabüllere dayanmaktadır

fakat kamusal alana tezahür eden sonuçları incelendiğinde birbiri ile benzer sonuçlar meydana getirdiği görülecektir.

Kamusal alanlar bireyi topluluktan farklılaştıran aynı zamanda bireyin diğerleri ile olan benzerlik ve farklılıklarını ayırt etmeyi öğreten alanlardır. Kamusal alanlarda birey kendini gerçekleştirmediğinde ise bir çeşit sosyal doyumsuzluk durumu meydana gelmektedir. Esasen farklı toplumsal kişilik tiplerine açık olan kent mekânının kendi içerisinde farklı kişiliklerin var olmasına imkân sağlaması gerekmektedir. Çünkü kamusal alanlar sosyal dokunun oluşumunda, insanlar arasındaki toplumsal ilişkilerin gelişiminde önemli yer tutan mekânlardır. Bu mekânlarda bireyler kendi iç dünyalarından çıkarak kendilerinden farklı ve yeni düşüncelerin varlığını görme olanağına sahiptirler (Webster, 2002). Kent hayatının sunduğu bu imkânların gerçekleşmemesi halinde ise kamusal ilişkilerin kopuklaştığı, bireyselliğin toplumsal alana mal edemediği durumlarda kamusal aşınma meydana gelmektedir.

Richard Sennett modern kentli bireyin kent hayatında kendini ifade edememesini, kent yaşamının kamusal alanında kendine yer bulamamasını Açılma Korkusu kavramıyla ifade etmektedir. Bu kavram fiziken kente dâhil olmuş bireyin manevi olarak kendini kente dâhil hissedememe durumu olarak tanımlanabilir. Açılma korkusunu aşmanın ve kamusal alanda daha kalıcı ilişkiler kurmanın temel yolunun başında farklı bireylerin bir arada bulunabileceği kamusal alanların hayata geçirilmesi gerekliliğidir. Kent hayatında var olan ve modern kentli bireyin sıkıntıları arasında değerlendirilebilecek neredeyse tüm sorunlar kamusal alan problemleri ve bireylerin mekânsal ayrışmadan ötürü duyduğu açılma / incinme korkusundan kaynaklanmaktadır. O halde kent mekânının var olan bireysel farklılıkların bir olumsuzluk değil kültürel zenginlik olarak tanımlandığı kentler meydana getirmek ve kent hayatını ilk kuruluş yıllarındaki gibi farklı toplumsal grupları kültürel zenginlik olarak tanımlamak yeni ve sağlıklı bir kentsel deneyimin kapılarını aralayacaktır.

KAYNAKÇA

- Akman, Kubilay (2009). İstanbul da Kentsel Farklılaşmalar ve Mekânsal Yansımaları. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 9, s. 117-127.
- Alver, Köksal (2010). *Steril Hayatlar*. Ankara: Hece Yayınları.
- Ateş, Sevim (2010). Venedik Gettosu: Dünyadaki İlk Getto Yerleşmesinin Mimari Kurgusu. *Anadolu Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi*, S. 1, s. 59-79.
- Bauman, Zygmunt (2012). *Siyaset Arayışı*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Bauman, Zygmunt (2016). *Cemaatler: Güvenli Olmayan Bir Dünyada Güvenlik Arayışı*. İstanbul: Say Yayınları.
- Bayraktutan, Yusuf Vd. (2016). Mekânsal Ayrışma: İktisadi Dinamikleri ve Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 43, s. 1669-1682.
- Benevelo, Leonardo (1995). *Avrupa Tarihinde Kentler*. İstanbul: Yeni Binyıl Yayınları.
- Bilsel, Cana (2009). *Yeni Dünya Düzeninde Çözülen Kentler ve Kamusal Alan: İstanbul' da Merkezkaç Kentsel Dinamikler ve Kamusal Mekân Üzerine Gözlemler*. Link: <http://kendineaitbiroda.wordpress.com/2009/08/01/yeni-dunya-duzeninde-cozulen-kentler-ve-kamusal-olan-istanbuldamerkezkaç-kentsel-dinamikler-ve-kamusal-mekan-uzerinegozlemler-yazar-cana-bilsel/> (Erişim:16.07.2019).
- Bois, Du. & Simmel, Georg vd. (2016). *Yabancı: Bir İlişki Biçimi Olarak Ötekilik*. Ankara: Heretik Yayınları.
- Cannetti, Elias (2011). *Kitle ve İktidar*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Castells, Manuel (2015). *Kent Sınıf İktidar*, Ankara: Phoenix Yayınları.
- Cihan, Meryem&Diğer, Müesser (2018). Sınırlandırılmış Konut Alanları Üzerinden Konut-Kamusal Alan İlişkilerinin Yeniden İrdelenmesi. *Megaron*, S. 1, s.102-116.
- Dirlikyapan, Jale (2011). *Georg Simmel: Sosyolog, Sanatçı, Düşünür*. Ankara: Doğubatu Yayınları.
- Duru, Bülent ve Alkan, Ayten (2002). *20. Yüzyıl Kenti*. Ankara: İmge Kitapevi Yayınları.
- Erder, Sema (2006). *Refah Toplumunda Getto*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Fong, Eric&Kumiko, Shibuya (2000). The Spatial Separation of the Poor in Canadian Cities. *Demography*, V. 37, p. 4.
- Harvey, David (2002). Toplumsal Adalet, Postmodernizm ve Kent. *çinde*. *20. Yüzyıl Kenti*. İstanbul: İmge Kitabevi.
- Harvey, David (2003). *Sosyal Adalet ve Şehir*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Mumford, Lewis (2002). Görünmeyen Kent. *20. Yüzyıl kenti içinde*. İstanbul: İmge Kitapevi Yayınları.
- Özgür, Ebru (2006). Sosyal ve Mekânsal Ayrışma Çerçevesinde Yeni Konutlaşma Eğilimleri: Kapalı Siteler, İstanbul, Çekmeköy Örneği. *Planlama Dergisi*, S. 4, s. 79-95.
- Sennett, Richard (1999). Dokunma Duyusu. *Mimarlık Dergisi*, S. 289, s. 28-30.
- Sennett, Richard (2002). *Cosmopolitanism and the Social Experience of Cities, Conceiving Cosmopolitanism: Theory, Context and Practiceinside*. New York: Oxford University Press.
- Sennett, Richard (2013). *Gözün Vicdanı: Kentin Tasarımı ve Toplumsal Yaşam*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sennett, Richard (2014). *Ten ve Taş: Batı Uygarlığında Beden ve Şehir*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Sennett, Richard (2014a). *Yabancı: Sürgün Üzerine İki Deneme*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Sennett, Richard (2016). *Kamusal İnsanın Çöküşü*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sezal, İhsan. (1992). *Kentleşme*. İstanbul: Ağaç Yayınları.
- Simmel, Georg. (2015). *Modern Kültürde Çatışma*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Şahin, Kadir (2017). Güvencesiz Dünyada Bir Belirsizlik Faktörü Olarak Yabancı Korkusu: İstanbul' daki Kapalı Yerleşimler Üzerinden Bir Değerlendirme. *Epokhe Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 1, s. 85-113.
- Şen, Besime (2005). Soylulaştırma: Kentsel Mekanda Yeni Bir Ayrışma Biçimi. *çinde İstanbul' da Kentsel Ayrışma: Mekansal Dönüşümde Farklı Boyutlar*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Taylor, Charles (2006). *Modern Toplumsal Tahayyüller*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Wacquant, Loic (1997). Three Pernicious Premises in the Study of the American Ghetto. *International Journal of Urban and Regional Research*, V.21, p. 341-353
- Webster, Chris (2002). Property Rights and the Public Realm: Gates, Green Belts, and Gemeinschaft. *Environment and Planning, Planning and Design*, V. 29, p. 397-412.
- Weinstein, David&Weinstein, Michael (2011) Georg Simmel ve Modern Yaşam, *çinde Georg Simmel: Sosyolog, Sanatçı, Düşünür*. Anlara: Doğubatu Yayınları.